

הלכות שפת סימן רמד

(ח) במדינה או בתוך (ט) התחום, אסור לו (י) להניח לעשות לו מלאכה בשפת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק: הגה ואפלו (יא) אם דר בין האינס-יהודים, יש לחש לאורחים הנאים שם או (כ) [כ] לכנייתו שיחשדו אותו (כ"י בשם תשובת אשכנזים). ואם היתה המלאכה חוץ לתחום, (יב) וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של מקום שעושים בו מלאכה, (יג) מתר. ואינו-יהודי שהכניס צאן של ישראל לדר שדהו, (ע"ג לקמן סימן תקלו

שערי תשובה

באר היטב בארסות כמ"ש סי' רמג, "ל דשי"ה פשיקרו ינדע להם האמת שקבלו בארסות, אבל הקא שיראו בעת הקציר שאין הא"י נוטל ברוח דעו דלאו אריס הוא ויחשדוהו ששכירי"ם הוא: (ה) ל"ב. ע"ג סי' רמג ס"ק ג שפותר זה, ויש להחמיר כי הך דהקא, ט"ז. ומ"א מלשב, ע"ש. פה בעירנו נוהגין החר

וכתב שיש מקום לצרד לפי ש"ל דהא דאסור מלאכת מחבר אף שהיא מחוץ לעיר אולי יראוהו כו', משא"כ היכא שלא התחילו ע"דו במלאכה כלל. וסיים התשובה

אף-על-פי-כן לא התייר כי אם בחל-המועד בצרוף שהוא שעת הדחק פמבאר, וגם כתב שלא יעמוד שם משגיח יהודי על הכע"מ, ואם א"א בל"ז יתן עני שאין לו מה יאכל במועד, ע"ש: [כ] ל"ב. עבה"ט. וע"ג בשו"ת פני-יהושע כתי": קהל אחד נזב לבם לבנות בכ"י, וט"ס החלם לבנות קנו קרקע לקח ממנה עפר וטיט ללבוץ לבנים, ושכרו א"י אחד שיעשה הלבנים ויזרפם, ונתחילו לו סך קצוב מקל אלף לבנים, וכתב דאין להתייר מחמת שמוקצת דרכם בקבלנות, אלא דוקא אם הרב דרכם לעשות בקבלנות, דוקא כשהתחיל הישראל הבגן בביתו, ולכן אף שסתות האגנים הוא בביתו של א"י

באור הלכה

סו"פ: רבנו תם ז"ל התייר לישאל ששכר אמנא לבנות לו בית בקבלנות וכו', ועל זה השיג הרא"ש ואמר דמהך דשמעתין דאמר אריסותה דאריסותה דאריסותה אין ראיה לקבלנות בתים, לפי שאין רגילות בשדה אלא אריסות וחקירות, אבל רב בגין בתים על-ידי שכירי"ם, הלכך היראה אומר שכירי- יום וינהו, עד כאן לשונו. ומשמע מזה דאם רב העיר דרין בקבלנות, אפלו בבתיים אין להחמיר. וידוע שדברי התוספות שהעתיק הט"ז בדבריו הם דברי ר"י שהשיג על רבנו תם, וכן דברי הרא"ש זה הוא גס"פ דברי ר"י, כמו שרמז עליהם הרא"ש בפרק ב דמועד קטן סימן לד, ע"ג שם. והנה בתוספות וישיב בשפת י"ח עמוד א מוכח גס"פ כה"ט, דאפלו רגילות בקבלת גס"פ אין דרגילות א גס"פ בשכירי"ם. וע"ג בפר"מגדים שפכת, דלטעם הר"ן דאסרין אפלו בקבלת דעה משום דמחוי לאינשי כשכירי"ם, הינו אפלו ידעו שקבלן הוא, לדידהו אין חלוק כל שאין האינו- יהודי נוטל ברוח, ויבואו להתייר אף שכירי"ם משם; לפי זה אפלו נתפרסם, ומנהג המקום לשכר רק בקבלת, גס"פ אסור ונתמיר יותר לשיטתו מלישית התוספות הנ"ל, אבל לטעם השלחן-ערך שפכת: אינו יודע שקצין ואומר שפלוני שכר האינו-יהודי לעשות לו מלאכה בשפת, משמע דהיכא שנתפרסם שזה האישי שכר בקבלנות או שמונהג אותו המקום לשכר הפועלים בקבלנות, שרי, והוא מצד שם להקל בזה. ולענין דמחוי לישל הרבה בזה, דשיטת הר"ן הנ"ל לאו יחידאה הוא בזה, דיש עוד הרבה פוסקים דסבירא להו כותה לדינא, והוא הר"מ בתוספות עבודת-גלוילים כ"א ע"ב ד"ה אריסא, בסוף הדבור, ע"ג שם שדעתו דעקר הטעם דמקלגין בין אריסות לקבלת, לא כמו שקתבו התוספות מתחילה בשם ר"י משום דבבבין בית רגילות לשכר מדי יום ביום וכו', אלא משום שאריסות יש לו חלק בגוף הפרות ודמי לתשמי, מה שאין פן קבלת שנוטל מעות בשכרו, ורוצה לומר דהל-כן הוא כשכירו של ישראל; ולפי זה בודאי אפלו היכא שהוא מפרסם שהוא בקבלת גס"פ אסור. וכן במאור פרק ב דמועד קטן ובהגהת סמ"ק, והובא גס"פ כל"בו, וגם בהגהות אשרי פרק קמא דשבת ובספר התרומה אות קמה נדפס פתב דעת עצמו, ובאות רכא העתיק דברי ר"ן, משמע מפלם דהעקר תלוי אם יש לו לאינו-יהודי חלק בגוף הדבר. ולפי זה אם יהיה הדרך בעיר רק בקבלת בלבד, גס"פ אסור, כשיטת הר"ן הנ"ל וילדידהו יתיא מה דסתם הגמרא בפרק ב דמועד קטן ואמר: מקבלי קבלת בתוך התחום אסור, אלא חלק בדבר. אכן מלשון הרמב"ם שהוא בא לשלוח ערוף שפכת הטעם, שהרואה את האינו-יהודי וכו' אינו יודע שקצין, ואומר וכו', משמע דאם מנהג רב העיר בקבלנות יש להתייר אפלו בבית, וכמו שהוכחתי לעיל בריש סימן רמג בבאור הלכה מן הרמב"ם גופא דבעינן

רבא להתרא, ע"ג שם, וכן בתורת-האדם הרמב"ם שפכת גס"פ הטעם דשמא יאמרו שכירי"ם ינהו משמע גס"פ דסבירא לה להקל בזה, וכן משמע גס"פ מרא"ש פרק קמא עבודת-גלוילים שהעתיקנו דבריו למעלה ומריטב"א שם בהאי ענינא, דאם דרך העיר הוא בקבלנות יש להקל אפלו בבית. ומצאתי בנודע ביהודה ח"ב א סימן יב שהעיר גס"פ דאם דרך העיר הוא בקבלנות יש סבירא להקל אפלו בשפת, משמע דתו לא אחי למחשדה בשכירי- ים וישפלא שלא זכר כל הני שטת ברנות הנ"ל ודמשמע דסבירא להו דבכל גוני אסור וכנ"ל, ומכל מקום מסיק שם דיש להחמיר בזה, דשמא יבואו אורחים שאינם מאנשי עיר הנה, וישעם אינם יודעים מהמנהג, ויבואו לחשדו שהאינס-יהודים שכירי"ם אצלו, לא אם לעומד הבית ברחוב האינס- יהודים, דאז יש להקל בשעת הדחק משום דהאורחים לא ידעו כלל שהבית הוא של ישראל, ואנשי העיר שידעו מזה, הלא המנהג אצלם בקבלנות; וע"ג שם שפכת שלא יעמיד ישראל משגיח על הפעילי-מלאכה כפי שלא יתא מנכר שהוא של ישראל, ועם כל זה לא רצה להתייר אלא בחל-המועד. והנה

באור הלכה בארסות כמ"ש סי' רמג, "ל דשי"ה פשיקרו ינדע להם האמת שקבלו בארסות, אבל הקא שיראו בעת הקציר שאין הא"י נוטל ברוח דעו דלאו אריס הוא ויחשדוהו ששכירי"ם הוא: (ה) ל"ב. ע"ג סי' רמג ס"ק ג שפותר זה, ויש להחמיר כי הך דהקא, ט"ז. ומ"א מלשב, ע"ש. פה בעירנו נוהגין החר

וכתב שיש מקום לצרד לפי ש"ל דהא דאסור מלאכת מחבר אף שהיא מחוץ לעיר אולי יראוהו כו', משא"כ היכא שלא התחילו ע"דו במלאכה כלל. וסיים התשובה

באור הלכה בארסות כמ"ש סי' רמג, "ל דשי"ה פשיקרו ינדע להם האמת שקבלו בארסות, אבל הקא שיראו בעת הקציר שאין הא"י נוטל ברוח דעו דלאו אריס הוא ויחשדוהו ששכירי"ם הוא: (ה) ל"ב. ע"ג סי' רמג ס"ק ג שפותר זה, ויש להחמיר כי הך דהקא, ט"ז. ומ"א מלשב, ע"ש. פה בעירנו נוהגין החר

הַלְכוּת שַׁבַּת סִימָן רמז

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

אָבֵל בְּבֵית צְרִיף עֵינָיו אִם יֵשׁ לְהַקְלֵל בְּזָה, דְּהוּא נִגְדַּד דְּעַת פְּמָה פּוֹסְקִים⁶.

[משנ"ב ס"ק יג]

דְּהוּא מְתַקֵּן הַחֲצָר בְּזָה וְהוּא בְּכָלֵל מְלֹאכֶת מְחַבְרָה⁸.

8) ואיסור זה כתב החי"י אדם (כלל מ ס"א) שהוא משום מלאכת בונה. אמנם לענין אדם שהכניס לביתו עפר בערב שבת ויחד לו קרן זוית, שכתב השו"ע לקמן (סי' שח סל"ח) שעפר זה אינו מוקצה ומותר לעשות בו כל צרכיו, כתב במשנ"ב שם (ס"ק קמג) שכשנטול מהעפר יזהר ליטלו בשווה כדי שלא יעשה גומא, ומשמע שאף על פי שכשנטול [אף בלא עשיית גומא] מיישר בכך את קרקע הבית ומתקנה, אין בזה משום איסור בונה. ובטעם החילוק כתב הכלכלת שבת (כללי לט מלאכות אות לד) שכיון שאין העפר בטל לקרקע הבית [שהרי הכניסו לביתו כדי לעשות בו כל צרכיו], אין נטילתו נחשבת כתיקון הקרקע, מה שאין כן באשפה שמדובר ברפש וטיט המחוברים לחצר ולרחוב ואין דרך לפנותם, ולפיכך נחשבת נטילתם כתיקון החצר והרחוב.

[ביה"ל ד"ה או לקצר]

שְׁלֹא יִצְמִיד יִשְׁרָאֵל מְשֻׁגָּח עַל הַפְּעֻלִי-מְלֹאכָה כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מְנַפֵּר שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׁרָאֵל, וְעַם כָּל זֶה לֹא נִצָּה לְהַתִּיר אֶלָּא בְּחַל-הַמוֹעֵד⁹.

9) ובזמנינו שרוב אנשים בונים בקבלנות ולא על ידי שכיר יום, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' לה) שאם התנו עם הקבלן הישראלי בתחילה שלא יעבדו הפועלים הנכרים בשבת, ואף על פי כן המשיך לבנות בשבת על ידי פועלים נכרים, מותר לגור בבית שנבנה בשבת, כיון שיש בזה הפסד גדול, ובלבד שבגמר הבנין ימתינו מספר ימים כנגד ימי השבת שבהם נבנה הבנין. והוסיף, שאף אין לחוש למראית העין של אורחים שיבואו, משום שרק מיעוט מהאורחים באים ממקומות שבונים על ידי שכיר יום.

עוד כתב שם, שאף על פי שבשו"ת נודע ביהודה לא היקל בזה אלא בחול המועד, אין זה אלא משום שבזמנו היתה הדרך לבנות על ידי שכיר יום, ולכן חשש בשבת ויום טוב למראית עין של האורחים שלא ידעו שבונים בקבלנות. וסיים, שעל כל פנים לכתחילה ודאי שגם במדינותינו יש להחמיר שלא לבנות אף על ידי קבלן נכרי, כיון שבעונותינו הרבים מולזלים באיסורי שבת. וראה עוד מדבריו במשנ"ב להלן (ס"ק כב).

6) ומי שקנה בית, אלא שעדיין לא נרשם הבית על שמו בערכאות באופן סופי, כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' עא) שמאחר שלא נגמר הקניין לגמרי, ולא התפרסם ענין המכירה, יש להקל בדבר, שהרי הרעק"א בהגהותיו (כאן) צידד להקל בבית כשנהוג לעשות בקבלנות, וגם המשנ"ב נשאר בזה בצריך עיון, וכן צידד להתיר בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' מא), ובפרט אם עדיין לא נכנס לגור בבית. וסיים בשו"ת אחיעזר שם, שצריך לדאוג שלא יהיה בזה חשד או חילול השם לפי תנאי המקום.

ולענין מקום שנהרסו בו בתים רבים, והיו מוכרחים לגמור את בנייתם משום הקור והצינה, כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' ט) שיש להקל לבנות על ידי קבלן נכרי, משום שבמלאכה הנעשית לרבים לא יחשדוהו שמעסיק שכירי יום. ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' מג) כתב, שהחתם סופר לא היקל בזה אלא בדורו, שלא היה פרוץ בחילולי שבת, אך בזמנינו שהדורות פרוצים בענין זה, אין להקל בזה ויש בזה חשש מראית העין.

ולענין מקום שהיתה בניית הבתים נוגעת כמעט לסכנת נפשות למאות אנשים שנתרו מחוסרי בית, כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ח סי' לה) שיש להכריז שהקבלן נכרי, ושלא יעמוד בשבת שום ישראלי ליד הפועלים, ואת התשלום לפועלים ישלם הקבלן הנכרי.

[משנ"ב ס"ק יא]

דִּישׁ לְחַשׁ לְאוֹרְחִים דְּמַקְלְעֵי לְגַבְהַ וְיִחְשְׁדוּהוּ⁷.

7) ואף שלגבי מרחץ הנמצא בבית דירה ואין רוחצים בו אלא אותם הגרים שם, כתב לעיל (סי' רמג ס"ק טו) שמותר להשכירו לנכרי, כיון שהגרים שם יודעים שהישראל השכיר את המרחץ לנכרי, ולא כתב שיש לחשוש למראית העין שמא יבואו אורחים, תירץ הא"ר [וציין לדבריו בשעה"צ שם ס"ק יז], שלענין בנין שעומד במקום גלוי, יש לחוש למראית העין של האורחים, מה שאין כן במרחץ שעומד בבית, שאין לחוש שמא יכנסו אחרים לביתו.

הלכות שפת סימן רמד

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק יג]

אף שהוא מפרסם שעשה זה לצורך ישראל, מתר, שזה לא נקרא צדין מלאכת ישראלי¹³ וכו', דאם היה האינדיהודי מסתת אותם בשפת סמוך לבנין, אין נכון הדבר, משום מראית העין¹⁴.

13) וכן לגבי מי שצוה לנכרי לעשות עבורו נעלים, כתב לקמן (סי' רנב ס"ק כג) שאף שרואה את הנכרי עושה את הנעלים בשבת, מ"מ אינו צריך למחות בו, ואפילו אם לא קצץ עמו, כיון שעדיין לא נקרא שם ישראל עליהן, שהרי אם ירצה הנכרי יכול למכר לאחר ולעשות עבור ישראל נעלים אחרות, ולכן נחשב הדבר שאינו עוסק במלאכת ישראל.

14) ולגבי ישראל ששוכר נכרי שינער את פשתו בחצור [של ישראל], כתב בשע"צ לקמן (סי' רנב ס"ק יז) שנכון להקנות לנכרי את הפשתן בערב שבת כדי שיהיה שייך לנכרי, ואז יהא מותר לנער בחצר ישראל, אם עושה כן בקבלנות, ואף מנהג העיר לעשות כן בקבלנות.

[משנב ס"ק טו]

כדי לשקעם בהבנין, על-פני השכוחו כמחבר, וצריך למחות בגידו¹⁵.

15) וקבלן ישראל שבונה בית עבור גוי, ולוקח קבלן גוי להמשיך את המלאכה בשבת, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' ל) שמותר לעשות כן, משום שכל האיטור במלאכת מחובר הוא דוקא כשמתקן הנכרי בית של ישראל, אבל לא כשהבית הוא של נכרי, וכמבואר לעיל (סי' יד) שאפילו אם רק האבנים והקורות הן של הגוי הרי זה מותר. וכל זה דוקא כשאינו קובע את מלאכתו בשבת, אך אם קובע את מלאכתו רק לשבת, הדבר אסור, כמבואר בשו"ע לקמן (סי' רמז ס"א).

[משנב ס"ק טז]

עין לקמה מה שכתבנו בזה¹⁶.

16) שם (סי' כ) כתב, שבדיעבד לאחר סיתות האבנים ותיקון הקורות, אם האינדיהודי עשה זאת בקבלנות, יש לסמוך על דעת רבנו תם ולהתיר לשקעם בבנין.

[ביה"ד"ה או לקצר]

ועל-פני צריך עיון למעשה¹⁷ וכו', דרכו לשכור לפעמים בעצמו את השכירים שתקפיו לשכיריים, ולקף לא נקרא תו שם קבלנות על הבנין¹⁸.

17) ולתת לנכרי כלים שאינם במחבר, כדי שיעשה בהם מלאכה במקום מפורסם, כשכל בני העיר נוהגים ליתן לנכרי בקבלנות, כתב לקמן (סי' רנב ס"ק כה) שמותר, משום שלא יבואו לחושדו שהוא שכיר יום, ואין איטור בזה אלא כשעושה את המלאכה בבית ישראל.

18) ובזמנינו, שהנהוג הוא שהקבלן הישראלי שוכר את פועליו הנכרים כשכירי יום, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' נב) שאף אם ישכרם בקבלנות יהיה אסור לו להעבידם בשבת, שכיון שכולם יודעים שנוהגים לשכרם כשכירי יום, יבואו לחשוד בו שמא שכירי יום הם אצלו, ואסור להעסיקם מעיקר הדין.

והאחרונים השיגו על טעמו, ודעתם דאין נפקא-מנה בזה הענין בין רבים ליחיד¹⁰ וכו', והנה אפלו אם נאמר דבש"ל רבים ליכא חשדא, מכל מקום הסכים המג"א-אברהם שאין להתיר לבנות בית-הפנסת בשבת בקבלנות, איכא חילול השם¹¹ וכו', מתר להניח לאינדיהודי לבנותו פשהוא בקבלנות¹².

10) ובביאור דברי אחרונים אלו, כתב הא"ר (סי' א) שאדרבה, באיטור דרבנן חוששים לחשד גם בשל רבים, משום שקל בעיניהם לעבור על איטור דרבנן, ודוקא באיטור דאורייתא מבואר ברמ"א (יו"ד סי' קמא ס"ד) שאין חוששים לחשד בשל רבים.

והוסיף המהרש"ם (דעת תורה ס"א) בשם שו"ת מהרי"א (או"ח סי' נג), שלגבי בנין בית הכנסת יש לחוש שמא יאמרו שלצורך מצות בניית בית הכנסת עוברים הם על האיטור (ויחשדום לעוברי עבירה בשוגג), ובדעת המג"א הסובר שבשל רבים מותר, ביאר בשו"ת נודע ביהודה (או"ח מהדו"ת סי' קג), שאדרבה, ככל שהאיטור יותר חמור, כן יש לחוש יותר לחשד (כמבואר בתוס' ראש השנה כד, ב). וכיון שהתירו בשל רבים אפילו באיטור דאורייתא, כל שכן שהתירו כאן שאינו אלא איטור דרבנן.

והגר בעיר שרובה נכרים, ועובדי העיריה מפנים את הובל בשבת, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' קה) שבמקום שנהגו בכך היתר יש ללמד עליהם זכות שגם אם מפנים את הובל מחצרו של כל אחד ואחד, מ"מ זה נחשב כשל רבים שאין בהם חשד, ואף על פי שהעיריה לוקחת מיסים על כך, מ"מ לא גרע הדבר מקבלנות, כיון שיכולים הם לעשות זאת באיזה יום שירצו, וגם אין בכך אלא איטור דרבנן שהרי בזמנינו אין רשות הרבים דאורייתא, ושאר המלאכות הנעשות על ידיהם בשעת פינוי הובל לא איכפת לנו שעושים אותם על דעת עצמם, כיון שליהודים הגרים שם אין שום ענין שיעשו זאת דוקא באופן זה, ולכן אין בזה חילול השם. והוסיף שהיתר זה הוא בין לדעת המג"א שברבים אין חשד, ובין לדעת החולקים עליו, כיון שידוע שהעיריה עושה כן, ולא שייך חשד, וגם כיון שלא שייך באופן אחר הרי זה נחשב כגרף של רע. וכל זה הוא ללמד זכות על מקום שנהגו בכך להיתר, אבל אם לא נהגו היתר כתב שם שאסור.

וסיים בשו"ת מנחת יצחק שם, שבאופן זה, ראוי להוציא מערב שבת את מיכלי האשפה אל מחוץ לחצרות היהודים אל הרחוב, וכפי שכתב המג"א שתיקון הרחוב לא נקרא על שם ישראל [ועוד, שהאשפה היא הפקר], וכפי המבואר בשו"ע לקמן (סי' רנב ס"א) שמותר למכור לנכרי סמוך לחשיכה, אם יצא הנכרי מפתח בית ישראל מבעוד יום.

11) וטעם זה, כתב המג"א (סי' ח) ששייך יותר לגבי בניית בית הכנסת, אך תיקון הרחוב בפנינו הובל אינו נקרא כל כך על שם ישראל.

ושוחטים היוצאים לשחוט בחוץ לארץ בעיר של גויים ואין שם ישוב ישראל, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' עב) שאין הם רשאים לעשות מלאכתם בפרהסיא ביום טוב שני של גלויות, משום חילול השם, כיון שדבר כזה עלול להתפרסם מיד במקום ישוב יהודים שבאותה מדינה, ויש בזה זלזול חמור ביום טוב שני. ועוד, שיש לחוש שמא יאמרו הנכרים שידועים שיום טוב שני של ישראל הוא, שישראל מזלזלים ביום המקודש להם, ויש בזה חילול השם.

12) ואם לא ירצה הנכרי לבנות בקבלנות, ויש חשש שמא יתבטל בכך בנין הבית הכנסת לגמרי, כתב לקמן (סי' רעו ס"ק כב) שיתכן שאף על ידי שכירות מותר.

הלכות שבת סימן רמד

ה באר הגולה

ג שם התוספות
הקורא"ש
מהרי"א
דירושלמי שם בפנים
קמא דצבדנה ונה

סעיף (יד): **ב** [*] (יד) ל'פסל האבנים ולתקן הקורות, אפלו בביתו של אינו יהודי אסור, כיון (טו) דלצרך מחבר הוא. (טז) ואם עשו כן, *לא ישקעם בבנין: ההגה (יז) ויש אומרים דאם אינו מפרסם שהוא של ישראל, (יח) שרי

שערי תשובה

לא נמצא, רק מראש נפר שדחה גם התור, והתורה שכתבה: חזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי חסד, ע"ש. ולפי מ"ש המג"א דבשל רבים ליכא חשדא היה נראה צד התור גם כזה, דמ"ש המג"א: בהכ"כ בקבלת ל"ר צדו הגדולים להתיר כי בזה הזמן כו', והביא שם טעמא לא שיהי צדו עשושה מחזין לעירו. ועין בא"ר שכתב ד"ל דשבות אף ברבים איכא חשדא, וצ"ע. ועין בשו"ת תפארת צבי סימן י' בקהלת שבונים בהכ"כ בקבלת ע"י א"י ותא"י וצדו לבנות בשבת, ואם לא יצוהו אפשר שיתבטל הבנין וכפ"י הפסד יותר משני מאות ר"ט¹ שצ"ע ל'שלם לו בחנם בכדי להכשיר נזקו משכירות פועליו, והביא שם מתוספת שבת בשם בה"ט שאם יש חשש שיתבטל כו', וכ"כ בפ"מ, וכתב דאף שקא בשאלה שאין זה ברור שיתבטל אם יפסידו, מ"מ יש לחש שלא יתנו נזקה יותר וא"כ מפילא ותבטל, וגם יש צד התור שקנה קרקע מהא"י ועוד לא נקרא שם ישראל עליו לכן יש התור שיקפדו הכל הפרעה והצורך לבנין לא"י עד שיגמרו הפתלים, רק אחר שיגמרו הפתלים והגג אז יתורו ויגנו ולא יעשו מאז ואילף בשבת. משום דפתלים והגג אין הפר שהיא להכ"כ, אבל בבנין התקנה ושאר ענינים שנפר שאין עושין כן בבנין הרי"ט רק לבנין בהכ"כ אין להתיר ע"י הערבת המכירה כיון שהוא נפר לכל, ולכן אחר גמר הפתלים והגג לא יעשו בשבת, ע"ש: [*] **לפסל האבנים כו'**. וכתב בדגול מרובה שאם הא"י מסתת אבנים שלו ומתקן קורות שלו, שהישראל עשה עמו קבלת על הכל, והתורה עוד ביד הא"י לסתת אבנים אחרות ולהחזיק אלו לעצמו, אעפ"י שמפרסם שהוא לצרך ישראל, מותר, שהוא לא נקרא עבדן מלאכת ישראל, ע"ש:

באור הלכה

בחדושי רבי עקיבא איגר הביא שגם בתשובת מהר"י הלוי הסכים גם-כן לאסור, אף דעתו בעצמו שם להתיר היכא שמנהג המקום הוא לשכר בקבלנות. והנה בקבלת דשדך, אם נתפרסם שזה האיש דרכו בקבלנות או שמנהג המקום כן, לא נוכל למחות ביד המקליל, שבלאו הכי יש כמה ראשונים שסבירא להו דבשדך מתר קבלת משום דיתלו בפאריסות, ונהי דאנן קומא לן להחמיר בזה פסמינת השלשון ערוף קאינן רבנותא, מכל מקום באפ"ן זה נראה היש לצרך דעתם בקבלת דבית, אעפ"י שדעת רבנו תם להקל יחדידא דהוה בזה, וגם הוא בעצמו חזר בזה, כמו שכתב רבנו ירחם, יש לענין אם יש להקל אפלו בנתפרסם, וכנ"ל. אחר-כך מצאתי בנשמתאדם קלל ג שגם דעתו להחמיר בזה, ועל-כן צריך עיון למעשה¹⁷. והנה מה שכתבנו במשנה ברורה דקבלת נקרא אם כל הבנין הוא רק בקבלנות, אבל לא כשהאדריכל בלבד הוא קבלן ושאר שכירים שמתקו הם לפעמים שכיירים, כן כתבו האחרונים. ונראה כי דהפננה הוא, דאותו בעל-הבית דרכו לשכר לפעמים בעצמו את השכירים שמתקו לשכירי-יום, ולקח לא נקרא תו שם בקבלת על הבנין¹⁸, אבל אם הדרך הוא תמיד שאין בעל-הבית יודע כלל מפל צסק, רק שהוא שוכר האדריכל והאדריכל בעצמו דרכו לשכר לפעמים שכיירי-יום חסתי, תו הו"ו זה גם-כן בכלל קבלנות: * לא ישקעם בבנין. הנה בטור כתב דאסור לשקעם בבנין, והא דלענין בית פתב הטור בסימן תקמג, וממנו העתיק המחבר בסעיף ג, דרק נכון להחמיר, תרין בתוספת-שבת דהקא שרוצה לשקעם בבנין חשוב כלכתחלה. וממנו אברהם בסעיף קטן י משמע דגם זה חשוב כדריבד, דיש הפסד על-ידי זה. ולענין דעתי נראה דבכונה שנה המחבר מלשון הטור ולא כתב בלשון "אסור", וכונתו דרק נכון להחמיר

באר היטב

לשכר א"י בקבלנות לקח הנזכר מן הרחוב והאינסי יהודים עושים המלאכה בשבת, נ"ל משום דבשל רבים ליכא חשדא, אבל בשכירי-יום פשיטא דאסור, וא"כ הנה נראה להתיר לבנות בית-הפגסת בשבת בקבלנות, ומ"מ ראיתי שהגדולים לא רצו להתירו, כי בזמן הזה אין האמות מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום חגם, ואם נניח אנהנו לעשות איכא חלול השם, אבל תקון הרחוב אין נקרא ע"ש ישראל כ"כ, ומ"מ במקום שאין נזהגין התור ברחוב אין להקל, מ"א. ונ"ל שאם ח"ו יש חשש שיתבטל הבית הפגסת מלבנות שרי בקבלנות, עין סימן תקמד ס"א, ודוק:

משנה ברורה

יש מקומות שנהגין התור לשכרו לקח הנזכר מרחוב אף שעושה בו בשבת, וכתב המגן אברהם דטעמם, דבשל רבים ליכא חשדא, אבל בשכירי-יום פשיטא דאסור. (יא) והאחרונים השיגו על טעמו, ודעמם דאין נפקא מנה בזה הענין בין רבים ליחיד¹⁰, וגם הוא בעצמו פתב לבסוף דבמקום שאין נזהגין התור ברחוב אין להקל, עין שם טעמו, דיש חלול השם בדבר, וקדלקמה. והנה אפלו אם נאמר דבשל רבים ליכא חשדא, מכל מקום הסכים (יב) המגן אברהם שאין להתיר לבנות בית-הפגסת בשבת בקבלנות, כי בזמננו שאין האמות שכנינו מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום חגם איכא חלול השם¹¹ אם נניח אנהנו לעשות ביום שבת יום-טוב. (יג) ומכל מקום פתבו כמה אחרונים, דאם יש חשש חס ושלום שיתבטל הבנין בית-הפגסת לגמרי, מתר להניח אינו יהודי לבנותו כשהוא בקבלנות¹², ובלבד שיהיה מפרסם לכל שהוא בקבלנות: **ב (יד) לפסל האבנים וכו'**. ודוקא כשאבנים וקורות הם של ישראל, ונתנם לאמן אינו יהודי לסתתם ולתקנם; אבל אם האינו יהודי מסתת אבנים שלו ומתקן קורות שלו, שהישראל עשה עמו קבלת על הכל, והתורה עוד ביד האינו יהודי לסתת אבנים אחרות ולהחזיק אלו לעצמו, אפלו עושה זה לצרך ישראל, אם אינו בביתו של ישראל, אף שהוא מפרסם שעשה זה לצרך ישראל, מותר, שזה לא נקרא עבדן מלאכת ישראל¹³, כן כתב הדגול מרובה, וכבר קדמו בתשובת הרד"כ בחלק ששי סימן נו, אף שפסיים שם, דאם היה האינו יהודי מסתת אותם בשבת סמוך לבנין, אין נכון הדבר, משום מראית העין¹⁴, שלא יאמרו שכירו הוא: **(טו) דלצרך מחבר הוא**. כדי לשקעם בהבנין, על-כן חשבוהו כמחבר, וצריך למחות בידו¹⁵ (טז) אם הוא בתוך התחום (טז) אפלו עושה רחוק מהבנין: **(טז) ואם עשו כן**. עין לקמה מה שכתבנו בזה¹⁶: **(יז) ויש אומרים דאם אינו וכו'**. היש אומרים (טז) קאי אפלוהו, דהינו אף מחבר גמור לא אסור בקבלנות אלא בסתמא, דמסתמא שם הישראל נקרא עליו, אבל בידוע לנו שאינו מפרסם הבנין על שם ישראל, לא אסור בקבלת; והא דצ"ע הרמ"א היש אומרים על סתות אבנים, משום דבבנין ממש אין מצוי זה: **(יח) שרי**. הינו, (יז) שאינו צריך למחות באינו יהודי אם יעשה מלאכתו בשבת, (יח) ובלבד שלא יאמר לו שעשה בשבת. וכל זה דוקא אם האינו יהודי עושה בביתו, או שיהיה על-פל פנים רחוק מהבנין, כדי שלא יהיה מוכר שהוא של ישראל, וכנ"ל. ומשמע (יט) בכמה אחרונים דסבירא לן לדינא כהלש-אומרים הנה לענין סתות האבנים, ואפשר דגם המחבר מודה לה בזה, אף לענין מחבר גופא, אפלו אם הבנין עומד במקום שאין יודע שהוא שלו, גם-כן (כ) אין להקל, דיש לחש לשכניו או לבניי ביתו שיודעים שהוא שלו ויחשדוהו, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף קטן ו:

שער הציון

(יא) אליה רבה ותוספות שבת ושי"א: (יב) וכן כתבו בספר בית-מאיר וישנות יעקב: (יג) באר היטב ותוספת-שבת, והובאו בשערי תשובה: (יד) מוכח מרי"ו ותשובת רד"כ חלק ו סימן נו, עין שם: (טו) ספר התרומה, דלקלי עלמא אסור אם הוא קרוב לבנין, עין שם: (טז) עלת-שבת ואליה רבה, וכן משמע מהג"ר, וכן מוכח בכל-בו גופא, עין שם. גם בפריימגדים באשל-אברהם אות ג מצדד לומר כן, עין שם: (יז) כן משמע בכל-בו גופא: (יח) דלא צריך מתלוש לקפן כסימן רב: (יט) עין בפ"ח דסבירא לה דגם המחבר מודה באינו מפרסם, וכן משמע בפרישה דהלכה הפסולת, אף שהפירוש דבריהם לענין סתות אבנים, וכן מוכח בחי"אדם לענין סתות אבנים דאם אינו מפרסם שרי. ואף שראיתי עוד לא היה אחרון שמחמיר אף לענין סתות אבנים, נראה לי שאין לחש לזה, דבלאו הכי הרי"ו והספר התרומה מפקפקים בענין סתות אבנים כיון דבאמת הוא מלש, וגם הבי"ח מישב שיטתם, עין שם: (כ) עין בפריימגדים אות יג, ונראה לי ברור כמו שכתבתי, דכן הוא דעת מגן-אברהם בסעיף קטן ד ואליה רבה ו שאר אחרונים, וכן משמע בתוספת-שבת ובכלבו-שי"ר והג"ר דאסור משום דלא פלוג: